

Til Familie- og kulturkomiteen

Oslo, 28. september 2026

PROP. 41 LS (2025–2026) ENDRINGER I ÅNDSVERKLOVEN MV. – INNSPILL FRA TONO

1. INNLEDNING

TONO viser til Prop. 41 LS (2025–2026) og forslaget til gjennomføring av reglene om tekst- og datautvinning ("TDM") i åndsverkloven §§ 50 e og 50 f, og nye bestemmelser om tvisteløsning og meklings i Opphavsrettsnemnda i § 65 flg.

TONO er en kollektiv forvaltningsorganisasjon som forvalter opphavsrettighetene til musikkverk på vegne av norske og utenlandske rettighetshavere. TONO er opptatt av at gjennomføringen av DSM-direktivet sikrer en reell og effektiv beskyttelse av opphavsretten, også i møte med generativ kunstig intelligens.

Som mange rettighetshaverorganisasjoner allerede har påpekt i høringen, ble direktivet vedtatt før generativ KI fikk sitt gjennombrudd. Konsekvensene dette har for rettighetshavere er derfor ikke tilstrekkelig belyst.

Prinsipielt mener TONO derfor at TDM-unntaket ikke bør innføres. Dersom Stortinget likevel vedtar unntaket, må det tydeliggjøres at TDM ikke nødvendigvis omfatter trening av generativ kunstig intelligens. I tillegg må reservasjonsretten være reell, ettersom departementet ikke kan innføre bestemmelser som ikke lar seg gjennomføre ("effet utile").

TONO vil i det følgende utdype disse synpunktene, og avslutningsvis knytte noen bemerkninger til bestemmelsene om tvisteløsning og meklings i Opphavsrettsnemnda i § 65 flg.

2. UNNTAKET FOR TEKST- OG DATAUTVINNING

2.1 UNNTAKET BURDE IKKE IMPLEMENTERES

Det er et akutt behov for å tenke helt nytt om Norges gjennomføring av TDM-reglene i DSM-direktivet. Utviklingen i EU viser at vi risikerer å implementere og sementere en svært problematisk TDM og "opt-out"-modell i norsk rett med forslaget fra Kulturdepartementet. Premissene for direktivet er i ferd med å endre seg, og dersom komiteen vedtar regler basert på et utdatert kunnskapsgrunnlag, risikerer man å implementere et regelverk som EU nå ser ut til å bevege seg bort fra.

TONO vil i denne sammenheng vise til GESAC, som representerer 32 europeiske TONO-selskaper og mer enn 1,2 millioner skapere og rettighetshavere. I sitt innspill til EU-kommisjonen 24. juni 2026 tar både TONO og GESAC til orde for en egen og målrettet lovgivningspakke om generativ KI og opphavsrett. GESAC peker blant annet på at DSM-direktivet bare regulerer enkelte reproduksjonshandlinger knyttet til tekst- og datautvinning, i tillegg til at anvendelsen av TDM-reglene på KI-trening fortsatt er omstridt, og ikke minst at regelverket uansett ikke omfatter hele det vide spekteret av opphavsrettslig relevante handlinger ved ulike bruk av KI-modeller og tilgjengeliggjøring av generative KI-tjenester.

GESAC advarer samtidig mot å bygge et fremtidig lisensmarked på opt-out og reservasjonsmekanismer, da disse er svært mangelfulle og utilstrekkelige for partene, og etterlyser i stedet et rettighetsbasert regelverk som faktisk lar seg håndheve, som kan sikre transparens, lisensiering og vederlag gjennom hele KI-verdikjeden.

Departementet har heller ikke foretatt noen vurdering av hvordan fremveksten av generativ kunstig intelligens vil påvirke opphavernes økonomiske stilling. En undersøkelse gjennomført av Goldmedia på oppdrag fra TONOs søsterselskaper GEMA i Tyskland og SACEM i Frankrike ("AI and Music", 2024) undersøkte konsekvensene av generativ KI for musikkbransjen i Tyskland og Frankrike. Studien viste at innen 2028 kan opptil 27 % av musikkopphavernes inntekter være truet. Dette tilsvarer en estimert nedgang på 950 millioner euro i 2028 alene, og sammenlagt om lag 2,7 milliarder euro for perioden 2023-2028. Samtidig estimeres det at det globale markedet for generativ KI i musikk vil vokse fra om lag 300 millioner

til over 3,1 milliarder USD i samme periode, uten at opphaverne deltar i verdiskapingen.¹

Dersom TDM-unntaket implementeres slik departementet legger opp til i forslaget, vil artikkel 4 heller ikke bestå tretrinns testen i Bernkonvensjonen artikkel 9 (2). For det første er bruken ikke begrenset til visse spesielle tilfeller, men KI-trening er industriell og systematisk i stor skala. For det andre erstatter den normal utnyttelse av verkene, idet KI-modellene genererer konkurrerende output til det opprinnelige materialet, som kan påvirke etterspørselen etter originale verk. For det tredje skader den rettighetshavernes legitime interesser ved at bruken skjer uten lisens og uten vederlag.

TONO mener derfor at artikkel 4 ikke bør gjennomføres i norsk rett, og viser til at store land som Storbritannia og Australia det siste året har besluttet at bestemmelsen ikke skal gjennomføres. Når bestemmelsen likevel blir implementert, er det viktig at TDM-unntaket ikke får bredere anvendelse enn intensjonen. Det er videre avgjørende at reservasjonsretten utformes på en måte som er effektiv og gjennomførbar for alle rettighetshavere, inklusive de som representeres av kollektive forvaltningsorganisasjoner.

2.2 TEKST- OG DATAUTVINNING OG KUNSTIG INTELLIGENS

Departementet har foreslått å definere tekst- og datautvinning i lovteksten, og legger til grunn at begrepet kun omfatter analytiske metoder, må brukes for å analysere tekst og data for å fremskaffe informasjon, og ikke kan brukes til andre formål. Dette er viktige avgrensninger av unntaket, som TONO støtter.

Som det følger av direktivets fortale punkt 8-18, var formålet med artikkel 3 og 4 å fjerne den rettslige usikkerheten som forskningsorganisasjoner og kulturarvsinstitusjoner stod overfor når det gjaldt tekst- og datautvinning av opphavsrettslig beskyttet materiale, og følgelig muliggjøre forskning og innovasjon uten hinder av opphavsretten. Den potensielle skaden til unntaket skulle kun være "minimal", jf. fortalen punkt 17. Bestemmelsene var

¹Goldmedia, "AI and music – Generative Artificial Intelligence in the music sector", studie utført på oppdrag fra GEMA og SACEM, 30. januar 2024. Tilgjengelig på: <https://www.gema.de/en/news/ai-study>

imidlertid ikke ment til å dekke den komplekse og omfattende utnyttelsen av verk som utgjør trening av KI.

Dette illustreres av den etterfølgende utviklingen etter at direktivet ble vedtatt. Som bemerket i en studie bestilt av Committee on Legal Affairs i EU-Parlamentet (JURI), skiller TDM og generativ KI seg fra hverandre ved at TDM innebærer bruk av programvare til å behandle store mengder tekst, bilder eller andre data for å finne mønstre. Målet er å utvinne kunnskap fra det som allerede eksisterer. Generativ KI utgjør imidlertid maskinlæring som, i stedet for bare å analysere data, er generative KI-systemer konstruert for å behandle store datasett og algoritmisk syntetisere resultater basert på statistiske korrelasjoner. Selv om både TDM og generativ KI er avhengige av data i stor skala, bruker de dataene på grunnleggende forskjellige måter. Studien konkluderer derfor med at storskala KI-trening overskrider rekkevidden til TDM-unntaket i DSM-direktivet.²

TONO reagerer derfor på at departementet går langt i å trekke konklusjoner på side 37 om at det "ikke er tvil om at reglene om tekst- og datautvinning omfatter trening av KI", under henvisning til KI-forordningen artikkel 53 og fortalen punkt 105, som departementet mener "uttrykkelig fastslår at leverandører av KI-modeller for allmenne formål må respektere rettighetshaveres rett til å reservere seg mot tekst og datautvinning etter digitalmarkedsdirektivet, og dermed også mot trening av KI".

TONO deler ikke departementets syn på denne tolkningen, og viser til vurderingene gjort av Landgericht München i dommen av 31. juli 2026 i sak nr. 42 O 763/25 (GEMA mot Suno). Dommen er ikke rettskraftig. I motsetning til departementet syn, uttaler retten blant annet at KI-forordningen kun henviser til DSM-direktivet uten å definere dets rekkevidde. Formålet med artikkel 53 i forordningen er å lette rettighetshavernes håndhevelse – ikke å frata dem rettigheter.

Dette bekreftes i fortalens punkt 107, der det heter at det lovmessige formålet bak artikkel 53 er "to facilitate parties with legitimate interests, including copyright holders, to exercise and enforce their rights under Union

² Lucchi, N. (2025), *Generative AI and Copyright: Training, Creation, Regulation*, studie bestilt av European Parliament, Policy Department for Justice, Civil Liberties and Institutional Affairs, PE 774.095, juli 2025, side 38-42.

law". Fortalens punkt 108 fastslår videre uttrykkelig at forordningen *ikke* berører håndhevelsen av opphavsrettsbestemmelser. KI-forordningen bekrefter altså ikke at TDM dekker KI-trening, men forutsetter at opphavsretten gjelder uavhengig. Artikkel 53 og fortalen punkt 105 gjenspeiler altså en politisk forutsetning om at KI-utviklere vil påberope seg eksisterende opphavsrettslige unntak, men avgjør ikke om disse unntakene faktisk kommer til anvendelse på trening av generativ KI.

Denne forståelsen deles også i EU-parlamentet selv. I sin forklarende uttalelse til JURI-komiteens rapport A10-0019/2026 av 25. februar 2026 uttaler rapportør Axel Voss at det gjeldende TDM-unntaket i artikkel 4 "*was not drafted with the intention of enabling the use en masse of copyright-protected material by all through generative AI. And certainly not where it also leads to the creation of a competitive product accessible to the public.*" Etter rapportørens syn er artikkel 4 ikke anvendelig på generativ KI-trening.³

TONO ber derfor komiteen merke seg at spørsmålet om TDM-unntakets anvendelse på KI-trening fortsatt er uavklart. Departementets bruk av KI-forordningen som støtte for at TDM-unntaket "uten tvil" dekker KI-trening, er ikke i samsvar med den rettslige utviklingen i Europa

2.3. RESERVASJONSRETEN I § 50 E

Artikkel 4 innebærer en ordning hvor rettighetshaver må reservere seg mot at kommersielle KI-selskaper utnytter deres åndsverk til trening av KI-modeller. Dette representerer et betydelig inngrep i eneretten, og forutsetter at reservasjonsretten er reell og praktisk gjennomførbar. Utviklingen etter at direktivet ble vedtatt har vist at ordningen med et bredt unntak og mulighet for "opt-out" ikke fungerer.

Dette bekreftes også i den nevnte JURI-rapporten, der det blant annet er understreket at de nåværende systemene for reservasjon av rettigheter ("opt-out") for opphavsrettsbeskyttet innhold ofte er upraktiske og mangler nødvendig transparens som hindrer effektiv iverksettelse og håndheving (punkt K). Den 10. mars 2026 ga EU-parlamentet med 460 mot 71 stemmer full støtte til JURI-rapportens forslag, og ba Kommisjonen utrede nye

³ Se European Parliament, Committee on Legal Affairs, *Report on copyright and generative artificial intelligence – opportunities and challenges*, A10-0019/2026, 25. februar 2026, Explanatory Statement. Tilgjengelig på: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-10-2026-0019_EN.html

mekanismer for å sikre at rettighetshavere kan utelukke verkene sine fra å bli brukt til trening av kunstig intelligens.⁴ Dette er ikke nevnt i proposisjonen.

Lovforslaget fastsetter at rettighetshaver kan reservere seg "på en hensiktsmessig måte". TONO støtter at bestemmelsen er formulert teknologinøytralt.

Det fremgår imidlertid av forarbeidene at "reservasjon ved maskinlesbare metoder antagelig vil være det eneste hensiktsmessige" for materiale som ligger åpent tilgjengelig på Internett, se Prop. 41 LS (2025-2026) side 40. I tillegg uttaler departementet på side 42 at reservasjonen må skje i tilknytning hvert enkelt verk som skal unntas. Disse føringene innebærer at kollektive forvaltningsorganisasjoner som TONO i praksis ikke vil kunne utøve en gyldig reservasjonsrett.

Ved kollektiv forvaltning av musikkverk er det ikke mulig å innta noe slikt forbehold ved maskinlesbare metoder, og det er heller ikke mulig å knytte reservasjonen til hvert enkelt verk.

For det første er departementets krav om reservasjon ved maskinlesbare metoder for hvert enkelt verk uforenlig med kollektiv forvaltning. Kravene gjør reservasjonsretten praktisk umulig å utøve både for rettighetshavere som representeres av kollektive forvaltningsorganisasjoner, og for rettighetshavere som ikke selv kontrollerer distribusjonen av verkene. De innebærer dermed en systematisk forskjellsbehandling mellom ulike typer rettighetshavere.

For det andre vil en slik tolkning være vanskelig å forene med grunnleggende EU/EØS-rettslige prinsipper, særlig prinsippet om direktivkonform fortolkning og *effet utile*-prinsippet.⁵

⁴ Se <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260306IPR37511/protecting-copyrighted-work-and-the-eu-s-creative-sector-in-the-age-of-ai>

⁵ EU-domstolen understreket i C-106/89 (Marleasing) at myndighetene i en medlemstat har plikt til å fortolke nasjonale rettsforskrifter "i lyset af direktivets ordlyd og formål og at fremkalde det med direktivet tilsigtede resultat" (avsnitt 8). I samme retning presiserer EU-domstolen i C-268/06 (Impact) at selv om medlemsstatene kan velge form og midler for gjennomføringen, berører ikke dette plikten til å treffe de tiltak som er nødvendige for å sikre direktivet "full virkning" i samsvar med formålet (avsnitt 40), og at plikten til å treffe "alle almindelige eller særlige foranstaltninger" for å sikre oppfyllelsen av direktivets mål påhviler alle medlemsstatenes myndigheter (avsnitt 41 og 90).

Overført til DSM-direktivet innebærer dette at den norske implementeringen av artikkel 4 må sikre en praktisk gjennomførbar reservasjonsmekanisme for musikkrettigheter på Internett. For TONO er det sentrale at portalens punkt 18 presiserer at "machine-readable means" inkluderer reservasjon som er gitt i "terms and conditions of a website or a service". En tydelig og uttrykkelig reservasjon i TONOs brukervilkår, og tilsvarende klart tilgjengelig tekst på TONOs hjemmesider, må derfor anses som et maskinlesbart middel etter portalens egen definisjon. I tillegg vil det være relevant å reservere seg på andre måter, der det finnes hensiktsmessig. Dette kan for eksempel skje gjennom kollektive en bloc-reservasjoner overfor større kunder/brukere, samt gjennom reservasjoner i lisensavtaler og i direkte henvendelser til store KI-aktører.

På den bakgrunn bør komiteen legge til grunn at et klart, uttrykkelig og lett tilgjengelig generelt forbehold for TONOs repertoar – publisert som en tydelig reservasjon i TONOs brukervilkår og/eller som en egen erklæring på TONOs nettsted – kan oppfylle kravet til "hensiktsmessig måte" der reservasjon i andre standardiserte maskinlesbare formater ikke lar seg gjennomføre på en effektiv måte, slik at reservasjonsretten ikke mister sin effektive virkning.

Norge gjennomfører DSM-direktivet på et langt senere tidspunkt enn resten av EU, hvor disse svakhetene ved regelverket er blitt langt tydeligere nå, enn da direktivet ble vedtatt i 2019. Etter TONOs syn tilsier dette at det norske forslaget og handlingsrommet ved gjennomføringen i stedet bør benyttes til å verne om eneretten og eksisterende og fremtidige lisensmarkeder. Reservasjonsadgangen etter artikkel 4 bør derfor ikke underlegges slike tekniske og/eller formelle begrensninger som fremgår av departementets forslag i Prop. 41 (LS).

For å sikre at reservasjonsretten har en reell effektiv virkning (*effet utile*) også for kollektive forvaltningsorganisasjoner, legger TONO til grunn at reservasjonen må kunne utøves på følgende måter:

- tydelige og offentlig tilgjengelige erklæringer, som for eksempel forbehold i form av tekst i TONOs brukervilkår og nettsider
- kollektive en bloc-reservasjoner overfor store kunder

- andre hensiktsmessige og etterprøvbare former, som reservasjoner i lisensavtaler og i henvendelser til KI-aktører

2.4. NRK SOM "KULTURARVINSTITUSJON"

Til departementets uttalelse på side 39 om at NRK kan regnes som en kulturarvinstitusjon etter forslaget til § 50 f, viser TONO til Norwacos skriftlige innspill.

2.5 FORSLAG TIL KOMITÉMERKNADER

TONO foreslår at komiteen inntar følgende merknader til bestemmelsen i åndsverkloven § 50 e:

Eksemplarfremstilling til tekst- og datautvinningsformål (§ 50 e, første ledd):
Komiteen viser til at DSM-direktivets regler om tekst- og datautvinning ble vedtatt før generativ kunstig intelligens fikk sitt gjennombrudd. Komiteen merker seg at lovens definisjon i § 50 d avgrenser tekst- og datautvinning til analytiske metoder som brukes for å fremskaffe informasjon, og at begrepet ikke kan brukes til andre formål. Komiteen understreker at trening av generative KI-modeller – som ikke er rettet mot å analysere og fremskaffe informasjon fra eksisterende data, men mot å syntetisere nytt innhold – er forskjellig fra tekst- og datautvinning slik dette er definert i loven. Det kan derfor ikke uten videre legges til grunn at unntaket i § 50 e omfatter slik trening. Komiteen merker seg den rettslige utviklingen i Europa, og forutsetter at departementets uttalelser i proposisjonen ikke er ment å foregripe den rettslige avklaringen av dette spørsmålet.

Reservasjonsretten (§ 50 e, tredje ledd):

Komiteen understreker at reservasjonsretten mot bruk av materiale på Internett må være reell og praktisk mulig å utøve for alle rettighetshavere. Der maskinlesbare løsninger ikke er praktisk tilgjengelige, eller det ikke er praktisk mulig å utøve reservasjonen i tilknytning hvert enkelt verk, må reservasjonsretten også kunne utøves på annen hensiktsmessig måte.

3. TVISTELØSNINGSORDNINGEN (OPPHAVSRETTSNEMNDA)

Departementet har i Prop. 41 LS (2025–2026) på et viktig punkt imøtekommet rettighetshaversiden ved å åpne for at kollektive forvaltningsorganisasjoner som TONO kan opptre på vegne av rettighetshaverne i tvister om rimelig vederlag for Opphavsrettsnemnda.

Dette er en nødvendig og velkommen presisering sammenlignet med høringsnotatet.

Samtidig har departementet falt ned på at nemndsbehandling krever enighet mellom partene. Etter TONOs syn innebærer dette at ordningen sannsynligvis vil være uten praktisk betydning.

All erfaring tilsier at ressurssterke motparter som kommersielle kringkastere og TV-distributører i stor grad vil avvise muligheten til å benytte seg av en frivillig tvisteløsningsmekanisme. Dersom tilgangen til nemnda forutsetter samtykke fra begge parter, vil dette i praksis gi den sterkeste parten en effektiv mulighet til å forhindre nemndsbehandling. Konsekvensen er at ordningen risikerer å bli illusorisk i de sakene hvor behovet er størst.

For at Opphavsrettsnemnda skal kunne fylle sin tiltenkte rolle som et effektivt, balansert og lavterskel alternativ til domstolsbehandling, må ordningen være obligatorisk i den forstand at hver av partene kan bringe en tvist inn for nemnda, på samme måte som den eksisterende ordningen i åndsverkloven § 62.

En slik løsning vil kunne sikre reell tilgang til tvisteløsning for rettighetshavere og motvirke ubalanse i forhandlingsstyrke mellom partene, samt bidra til mer effektive og forutsigbare løsninger i markedet.

TONO foreslår at komiteen inntar følgende merknader:

Tvisteløsning ved krav om rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett (§ 65 c): *Komiteen* legger til grunn at tvister kan bringes inn for Opphavsrettsnemnda av enhver av partene, uten krav om samtykke fra motparten.

Bestemmelsen bør derfor lyde slik:

Første ledd endres til: "Tvist om størrelsen på vederlag og vederlagsjustering etter § 69 kan hver av partene bringe inn for Opphavsrettsnemnda, som kan fastsette vederlaget på bindende måte."

Tredje ledd oppheves.

4. AVSLUTNING

TONO ber komiteen ikke gjennomføre artikkel 4 i norsk rett, men støtte en revisjon av reglene på EU-nivå. Dersom unntaket likevel vedtas, må det tydeliggjøres at det ikke uten videre omfatter trening av generativ KI, og reservasjonsretten må utformes slik at den er reell og gjennomførbar også for kollektive forvaltningsorganisasjoner. TONO ber videre om at komiteen merker seg behovet for en tvisteløsningsordning som kan benyttes uten motpartens samtykke. Dette er avgjørende for å sikre en effektiv og balansert håndheving av rettighetshavernes interesser.

Med vennlig hilsen,

Karl Vestli
Administrerende direktør
TONO SA